

Justu Egune

BESTE BILBO BATEN OIHARTZUNA

Gezurra dirudien arren, Bilbon dena ez da porlana, autoak eta zarata. Hiriaren mugen barruan, baserri auzo batzuek XXI. mendera arte iraun dute eta haiekin batera, antzinatik datozen ohiturek ere bai. Arbolantxa auzoan, esaterako, euskal giroko erromeria egiten dute urtero, Justu Egune. Mahats orrien itzalean, trikitilariak eta bertsolariak lagun, azken hatsa ematear den Bilboko jatorrizko euskalkiaren doinua entzuteko aukera ederra da.

TESTUA ETA ARGAZKIAK:
Dabi Piedra

Industrializazioa iritsi zenetik, hiritartze prozesuak ez du etenik izan Bilboaldean. Itsasadarraren ertzeko hiri kokorra, Zazpi Kaleak ardatz zituen hura, metropoli bihurtzeraino hazi da, inguruko landa eremuaren kontura. Behinola udalerrri independente izan ziren Deustu, Abando eta Begoña irentsi zituen Bilbok eta mendi magaletako ortu eta basoak auzo jendetsu bilakatu ziren. Ingurune malkartsua da, ordea, Bilbo ingurua, eta urbanizazioak ezin izan ditu goiko auzo batzuk harrapatu. Auzo horietan baserriak, larreak eta basoak dira oraindik nagusi.

Aurrera egin baino lehen, komeni da argitzea ametsetako oasiak ere ez direla auzo horiek. Euskalduntasun puruaren edo industrializazioaren aurreko ohitura garbien bila hara jotzen duenak jai du. Egia da behinola Bilbo inguruetan hitz egiten zen euskarari Seberetxe eta Arbolantxa auzoetako baserri batzuetan eutsi diotela. Baina hori bezain egia da transmisioa aspaldi eten zela eta hitzun zahar batzuk baino ez direla gelditzen. Populazioak beherakada nabarmena izan du, gazteak hiriguneko auzoetara joan dire-

lako, eta baserritik bizi direnak gutxi dira. Hala ere, beste Bilbo hori bizirik dagoela gogoratzea eta aldarrikatzea dagokigu, hori ere hiriaren memoriaren parte baita.

Bagoaz, beraz, Arbolantxa auzora, Justu Egunaren aitzakian, abutzuko larunbat sargori batean. Pa...Ya! konpartsaren ahaleginari esker eutsi ahal izan zaio erromeriaren tradizioari. Iturritxualde mendiaren aldapetan sakabanatutako baserri batzuek osatzen dute auzoa, Otxarkoagako etxebizitza-bloke erraldoien gainean. 1924ra arte, Begoñako udalerrriaren lurak izan ziren horiek.

Txakolina izan zen garai batean Begoñako Errepublikako produkturik preziatuena. Hala, inguru horretako herriarrei mahatsorri ezizena ematen zaie. Goikoetxe baserria, Justu Eguneko ekitaldien erdigunea, txakolingintzarako prestatua dago: Etxe ataria mahatsondo hostoak eta adarrak zabal daitezten egokituta dago, txakolina egiteko mahatsak goxo-goxo hazteko modu aprobean. Gerizpe atsegin horretan jarri da abadea, meza emateko. Paraje honetan, bazter guztietan dago istorio ezezagunen bat, nork deskubrituko

zain: Alboko baserria, Bekoetxe, Tomas Zumalakarregiren tropen kuartela izan omen zen Lehenengo Gerra Karlistan (1833-1840), Bilboko setioan. Kontuan izan behar da, XIX. mendean, Begoña herri karlista zela, Bilbo liberalaren aldean. Gerra hartako kolperik latzena, haatik, Begoñan bertan jaso zuten karlistek, han zauritu baitzuen bala galdu batek Tomas Zumalakarregi jenerala, eta horren ondorioz hil zen.

Mezaren ondoren, Arkaitz Estiballesen eta Etxahun Lekuereen bertsoak entzun ahal izan dituzte bertaratutako guztiek, baita txalaparta doinuak ere. Aurtengo protagonista nagusia, baina, 91 urteko Manolo Legina izan da. Arbolantxan jaiotako trikitilari honek urteroko hitzordua du Justu Egune eta aurten ere ez du hutsik egin. Antolatzaileek omenaldia egin diote, auzoari egindako ekarpena eskertzeko. Goikoetxe baserriko etxeko andreak, Arantza Zaratek, ekitaldirako propio egindako txapela jantzi dio soinu-jole beteranoari. Oso pertsona maitatua da Legina, agurtzera eta zoriontzera hurbildu zaion auzokide piloak adierazten duenez. Adinak hatzak moteldu dizkio,

baina ez festarako gogo. Hala, pieza batzuk jo ditu trikitiarekin, bertaratutako guztien gozamerako.

“Atzamarrak, ai atzamarrak!”, kexatu da Manolo Legina, garai bateko trebetasuna gogoan. Soinua jotzea gero eta zailagoa zaionez, panderoa eta kainabera jotzen hasi da orain. Ez da oso tresna ezaguna kainabera, baina Euskal Herriko txoko batzuetan eutsi diote hura jotzeko ohiturari. Goikoetxeko mahatsondoen itzalean, hirukote polita osatu da giroa alaitzeko: Koldo Etxebarriaren trikitia, Gaizka Molinuevoren panderoa eta Manolo Leginaren kainabera.

Eguna biribiltzeko, bazkaria antolatu dute Bekoetxe baserriko landetan. Adin guztietako jendeak parte hartu du aurtengo Justu Egunean, tartean hainbat umek. Haiek izango dute beste Bilbo honen memoriari eusteko ardura. Ez, beharbada, Bilbon mendez mende hitz egin den euskalki zaharrean. Baina bai euskaraz, hiriaren sustriak gogoan. Alderdi asko baititu Bilbok eta urtero Justu Egunean ikusten dena, gehienentzat ezezaguna izanagatik, Guggenheimeko titanioa bezain baliotsua da. ■

MANOLO LEGINA

“LEHEN ARBOLANTXAN DENA ZEN EUSKARAZ,
HIKA HITZ EGITEN GENUEN”

San Justo bideko Atxetas baserrian jaio zen Manolo Legina, orain dela 91 urte, Begoñako lurak Bilboko udalerraren parte bihurtu ziren garai beretsuan. Auzoan izan diren aldaketen lekuko izan da soinujole beteranoa. Euskararen transmisioa bizi-bizirik zegoeneko garaiak gogoan ditu. Umea zenean Arbolantxan euskara entzuten ote zen galdetu eta berehala erantzun du: “Euskara entzun? Lehen hemen dena zen euskaraz! Gainera, hika hitz egiten genuen, badakizu, hik egin dok eta horrela”. Penaz dio gaur egun ez duela gazteen artean hika entzuten.

Txikitan gaztelaniaz ez zekiela ere azaldu du Leginak, “uste dut katezismoa ikastera Begoñara joaten hasi nintzenean ikasi nuela erdaraz”. Bilboko jatorrizko euskaraz hitz egiten duen hiztun apurretako bat da gaur egun. Hizkuntzalari batzuk ibili izan dira auzoz auzo hizkera hori aztertu nahian. Iñaki Gamindek, esaterako, Buian, Larraskitun eta Arbolantxan aurkitu zituen hiztun batzuk. Auzotik auzora desberdintasun txiki batzuk dauden arren, ikerketek garbi utzi dute Nerbioi ibarreko euskararekin duela lotura handiena Bilbokoak, hau da, Arrigorriaga, Basauri, Zaratamo eta Ugaokoarekin.

Sei hilez baino ez zen eskolara joan eta, kontatu duenez, Santa Marinako

abadeak irakatsi zion Leginari idazten eta irakurtzen. Musikarako zaletasuna ere orduan sortu zitzaion, inguruko ospakizunetan: “Nik entzuten nuen trikitia eta pentsatzen nuen, ‘zergatik ez dut nik berdin egingo?’”. Besteei entzunda ikasi zuen soinua jotzen, “belarri ona nuen, eta memoria ona ere bai”.

Lehenengo soinua 16 edo 17 urterekin erosi zuela gogoan du Leginak, “15 pezetan erosi nuen, hiru ogerleko”. Harrezkerro, Euskal Herria goitik behera ezagutu du, jairik jai. Ipar Euskal Herrian maiz ibili dela dio eta, beste muturrean ere, Karrantzan, makina bat aldiz alaitu ditu bazterrak. Ondo gogoan du Madrilera, Televisión Españolara joan zirenekoa: “Txilibrin albokaria, Guillermin de Artxanda pandero-jotzailea, Boni txistularia eta ni, laurok joan ginenean, Euskadiren ordezkari”.

Arbolantxatik mundura, trikitia lagun, pasadizo andana ditu Manolo Leginak gogoan. Adibidez, trikitia ostu zioteneko estualdia. Ezagun bati esker, egun batzuk geroago berreskuratu zuen, baina badaezpada, bere izena idatzita darama orain erabiltzen duen soinuan. Txakolin-degi zaharretako mahatsondoen itzalean entzuteko istorioak dira horiek, Bilboko berezko euskara bitarteko dela, hiriko porlanezko oihana begien bistan, hain hurbil eta hain urrun.